

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta . . . 5.—
četrt leta . . . 2.50
posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,

če se tiska enkrat . . . 14 h

" " " dvakrat . . . 12 "

" " " trikrat . . . 10 "

za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h.

Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravišтво Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Iz Zveze slovanskega učiteljstva v Avstriji.

Zveza slovanskega učiteljstva v Avstriji ima odborovo sejo dne 19. avgusta 1913, ob 8. uri zjutraj na Dunaju, I. Fleischmarkt, Hotel Post.

Dnevni red:

1. Poročilo odbornikov.
2. Skupni državni komite.
3. Predlog o izpremembi državnega šolskega zakona.
4. Občanska svoboda učiteljstva.
5. Razmere učiteljstva na Kranjskem.
6. Skupno zavetišče slovanskega učiteljstva ob Adriji.
7. Predlogi.

Jos. Závada,
tajnik.

M. Hajny,
predsednik.

Vsa ona šolska vodstva,

kjer se uvede K. Widrovo »Moje prvo berilo«, prošimo, da takoj opozore na to tamkajšnje trgovce s šolskimi potrebščinami, ki naj pravočasno naroče to knjigo pri Učiteljski tiskarni v Ljubljani. V krajih, kjer se ne peča noben trgovec s prodajo šolskih knjig, naj naročajo krajni šolski sveti K. Widrovo »Moje prvo berilo« sami direktno pri Učiteljski tiskarni.

IV. shod našega naraščaja v Ljubljani.

Kar nam je bilo nekoč le želja in smoter naših hrepenenj, to se izvršuje danes kot resnica.

Ni se mnogo govorilo, a vsakdo je sam dobro vedel, zakaj se je uprav letos zbrala vsa jugoslovanska učiteljska mladina k zborovanju.

Plod dela štirih dolgih let je dozorrel v naši mladini, in dasi ji je bilo potreba dati v prvih letih iniciativo od zunaj, je letos izšlo vse delo iz mladine same, prišlo je do tega, kar je bil naš smoter. In sedaj naj se izliva ta deroča reka dalje,

naj se izpremeni v hudournik, samo da premaga vse zapreke, ki ji hočejo postaviti pot. Nasilje naj prodre z nasiljem; dobroto naj vrača z dobroto; pazi naj pa, da ne izgreši visokih idej in smotrov, ki so bili sveti začetnikom te struje: da ne pozabi našega programa!

Kakor bi zagnal kamenček v vodo; tako se je širilo valovje našega gibanja iz Ljubljane na zunaj. Utrdili smo se v Ljubljani, prodrli smo meje kranjskega provincializma v Vseslovenijo in danes smo blizu končnega smotra kulturne Jugoslavije. Kdor meni, da je to delo le štiri let, ta se moti!

Uprav nekako sedaj bo deset let, kar so ustanovitelji tega gibanja započeli s svojim delom. In morda preteče še deset let, preden prodre to gibanje iz vrst naraščaja v vrste učiteljstva — tedaj pa bo tudi za nas: »Vstajenja dan«.

Za dan 18. in 19. julija t. l. je sklical osrednji pripravljalni odbor v Ljubljani IV. sestanek našega naraščaja v Ljubljani, pod firmo naprednih jugoslovanskih učiteljskih abiturientov in abiturientk.

Kot kronisti moramo izjaviti, da se je sestanka udeležilo 60% letošnjih slovenskih učiteljskih abiturientov in abiturientk, poleg tega pa tudi Hrvati iz Istre in Banovine, a gibanje se je zaneslo tudi v Bosno-Hercegovino in Dalmacijo.

Zborovanje se je vršilo v veliki dvorani »Narodnega doma« ob pol 9. uri popoldne.

Zborovanje.

Zborovanje je otvoril tov. Rojina, ki je navzoče pozdravil v imenu pripravljalnega odbora. Zborovanju je predsedoval nato izvoljeni predsednik Fr. Erjavec. Konstatiral je, da so se pozivu pripravljalnega odbora odzvali tovariši in tovarišice iz Ljubljane, Gorice, Kastva, Maribora in Celovca. Pozdravil je vse navzoče tovariše in posebej še goste, med njimi ljubljanskega župana dr. Ivana Tavčarja, deželne poslance Gangla, Reiserja in Rib-

nikarja, prof. Ilešiča in Berceta ter zastopnike učiteljskih stanovskih korporacij. Nato je podal besedo:

Dr. Ivanu Tavčarju, ljubljanskemu županu, ki je pozdravil v toplih besedah mlade zborovalce v imenu narodno-napredne stranke;

Fran Crnagoju, ki je pozdravil v imenu »Slovenskega deželnega učiteljskega društva«;

Luki Jelencu, ki je pozdravil navzoče v imenu »Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev«;

Jožefu Reiserju, prof. in deželnemu poslancu, ki je pozdravil zborovalce v imenu profesorjev;

Ante Rubišu, ki je pozdravil v imenu Hrvatov in Srbov, ki so se udeležili sestanka le po zastopstvu.

Nato so referirali:

I. Fr. Erjavec iz Ljubljane: »O gibanju in stanju slovenskega učiteljskega naraščaja«.

II. A. Rubiša iz Kastve: »O istrskih razmerah«.

III. V. Rojina iz Ljubljane: »O stiku učiteljstva s starši in rodovino«.

IV. I. Cepič iz Maribora: »Naša pot«. Programatični referat.

Referate priobčimo pozneje v celoti. Po prvem referatu je predlagal tov. Mesojedec sledeče resolucije, ki so bile soglasno sprejete:

Resolucije.

Učiteljski naraščaj, zbran na IV. sestanku avstrijskih jugoslovanskih naprednih učiteljskih abiturientov in abiturientk dne 18. julija 1913 v Narodnem domu v Ljubljani, pozivlje:

I. Učiteljski naraščaj na vseh avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih, da deluje tudi v bodoče v započeti smeri. Učiteljstvo in učiteljske organizacije se pa pozivlje, naj tudi nadalje podpirajo vsestransko svoj naraščaj.

II. Vodstvo »Zaveze« se naproša, da vzame v oskrbo »Učiteljski sklad«, hranilno knjižico pa naj shranjuje vedno tačasni predsednik »Zaveze«. Namenjen je

sklad izključno v podporo naprednim učiteljskim in učiteljskim pri njihovi samoizobrazbi in gibanju, predvsem v prirejanje abiturientskih sestankov, kadar te prireajo skupno vsaj vsi slovenski učiteljski. Vodstvo »Zaveze« se pozivlje, če je pripravljeno oskrbovati ta sklad in ga uporabljati tudi izključno v ta namen.

III. Predvsem se pozivlje pa še srbohrvaški naraščaj in učiteljstvo, da deluje v vseh ozirih v enaki smeri in vzajemno s slovenskim naraščajem in učiteljstvom.

K besedi se oglasi predsednik Zaveze, tov. Jelenc in poda k II. resoluciji pozitivno izjavo.

Pogrešali smo pa letos ženskih referatov.

Predsednik naznani na to še sledeče došle pismene in brzojavne pozdrave:

Pozdravi.

Na predsedstvo so došli sledeči pozdravi:

Gorica, 17. jul. 1913: Slavni odbor! Ker sem službeno zadržan, da bi se osebno udeležil Vašega sestanka, kakor sem se ga lani, Vam pošiljam tem potom vdane iskrene pozdrave ter Vam prav iz srca želim kar največ uspeha pri Vašem zborovanju. — Z odličnim spoštovanjem vdan Viktor Bežek, ravnatelj c. kr. moškega učiteljskega.

Kastelec nad Černymi Lesy (Češko), 17. julija 1913: Abituriente in abiturientke, zbrane na IV. sestanku avstr. jugoslovanskih naprednih učiteljskih abiturientov v Ljubljani pozdravlja dr. Ljudevit Pivko. Bazovica: Pozdravlja v starem prijateljskem navdušenju Viktor Rode, Milo Naglič.

Kralj Vinogradi: Pozdrave in obilo uspeha! — Eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.

Pletrovce: Sestanku bodočih jugoslovanskih pionirjev kulture najlepši uspeh in vso srečo na njihovi poti. Šilih.

Ker je bil dnevni red izčrpan, je predsednik zaključil zborovanje s sledečimi besedami:

LISTEK.

Pretnarjev pogreb.

S tramvajem smo se peljali. Voz je bil poln učiteljev, učiteljic in drugih, pa razgovora ni bilo. Tiho je zrl vsak predse in mislil svoje misli. Tesno mi je bilo pri srcu, prav tako najbrže tudi drugim. Saj je tako hudo iti na pogreb človeka, ki smo z njim živeli, z njim delovali, z njim čustvovali, ki smo se ga oklepali z vso silo svojih duš in ki se nas je oklepal z vso svojo močjo; ki je v teh silnih, groznih časih boja in preganjanja stal kot heroj v naših vrstah, ki je ostal do svojega zadnjega diha nepremakljiv in nepremagljiv, na katerega smo se lahko zanašali vselej in povsod, na katerega smo lahko stavili brez sence dvoma, kakor se stavi na skalo, ki stoji ob obali razburkanega, besnega morja. Eden naših najmočnejših stebrov je bil to, in ta stebel je padel! Pogrešali ga bomo v stavbi naše organizacije, pogrešali v vrstah naših bojovnikov. Tesno mi je bilo pri srcu, saj je tako hudo iti na pogreb bitja, ki smo ga spoštovali in ljubili, ki je zapustil med nami in v nas vrzel, ki jo je težko izpolniti. S tramvajem smo se peljali do Leonišča, potem pa smo krenili na desno k bolnišni mrtvašnici. Tu je ležal na odru v krsti Jakob Pretnar skoraj neizpremenjen, le lica so mu bila malo bolj polna, kakor sicer.

»Kako pa to, da tu leži?«

»Veš, vodeničen je bil! Zdravniki so mu hoteli olajšati trpljenje in podaljšati življenje, zato so prigovarjali negovi ženi, da ga naj da v bolnišnico, da mu odvzemo vodo. Privolila je v to. V četrtek popoldne so ga odpeljali z rešilnim vozom od doma, še tisti večer so mu odvzeli vodo, opolnoči je bil mrtev!«

»Ni bilo več rešitve?«

»Ni je bilo! Bil je že dolgo bolan; saj barve je bil vedno slabe! Pa ni si dal počitka, delal je, dokler ni popolnoma obnemogel. Vedno smo mu nasvetovali, da naj gre na dopust, pa ni šel!«

»Kako bomo pa živeli, če grem na dopust? Pustiti bi moral ves postranski zaslužek, s samo plačo pa nikakor ne moremo izhajati, če bi tudi dobival polno, tem manj, ker mi odtegujejo od plače po 50 K mesečno za tistega...«

Pretnar je imel »prijatelja«, za katerega je svoj čas podpisal menico. »Prijatelj« je šel, Pretnar pa je moral plačevati njegov dolg.

»Torej je bila beda tudi tu vzrok pre-nagle smrti!«

»Kaj pa družega! Ako bi Pretnar eno leto prej šel na dopust in bi si mogel privoščiti miru, razvedrila in dobre hrane, ne bilo bi mu treba že danes iti v grob, lahko bi še živel, saj 56 let — to še ni nobena starost! On pa je vlekel do zadnjega, dokler se ni v šoli sesedel takorekoč. Čitaj ta list!«

In čital sem:

Slavno šolsko vodstvo!

Ker se mi je k želodčni bolezni pridružila še huda influenza, nikakor ne morem pouka dalje vzdržati kot prvo uro (od 8.—9.). Iz tega razloga prosim, da bi se blagovolilo urediti primerno nadomestovanje v pouku za danes, oziroma tudi za petek in soboto.

Ako bom zmožen, pravočasno sporočim, da pouk zopet nastopim.

Ljubljana, dne 5. marca 1913.

Jakob Pretnar,
učitelj IV. b r.

Iz tega pisanja vidimo, kako slabega se je čutil. V sredo je pisal to, pa slutil je, da tudi v petek in soboto ne bo mogel poučevati. Bil je že popolnoma slab.

Prvo uro je še učil, druge ni mogel več! Lezel je domov, pa ni prestopil nikdar več šolskega praga! Imel je pa vedno upanje, da bo še poučeval in težko je čakal tistega trenutka, pa ni hotel priti. To upanje se vidi iz lista, ki ga je pisal svojemu šolskemu vodji in ki se glasi:

Predragi!

Iz oprsa se je umaknila otekline v noge-stopala. Ne morem obuti nobenega obuvala, torej tudi nikamor iti ne morem. Včeraj je bil pri meni dr. Levičnik. Zapisal mi je nova zdravila. Do 10. ure silno fantaziral — potem pa je bila do 5. ure mirna noč. Počutim se primerno dobro

in bi v pondeljek lahko nastopil, ako bi v stopalih ne imel otekline.

Pred veliko nočjo ne nastopim službe. Nastopil bi 26. marca ali 1. aprila. Odločitev prepuščam Tebi, in Te obenem prosim, da primerno ukreneš, da ne bom imel preveč škode. Kako in kaj, sam najbolje znaš. Ali bi mogla Minka na kak način biti spletkarinja?

Ljubljana, 7. marca 1913.

Pozdrav!

Pretnar.

To je pisal 7. marca že popolnoma bolan in potem je trpel še polne štiri mesece noč in dan na stolu sedeč, ker ležati ni mogel, hotelo ga je zadušiti! Sedaj je rešen vsega!...

Čim dalje več pogrebcev se je nabiralo pred mrtvašnico, moški, ženske in otroci višjega, srednjega in nižjega stanu. Pripelje se kočijo z duhovniki, pevci vstopijo v krog, bili so učitelji, uradniki, obrtniki in drugi. Pretnar je imel prijateljev, vsepovsod. Zapeli so mu žalostinko »Usliši nas!« brez izkušnje pevci, ki še nikdar skupaj niso, a ta yelčastna molitev je v najlepši harmoniji, v najkrajših akordih donela proti nebu, ker je prihajala iz src, ki so enako ljubila onega, ki mu je veljala.

Pogreb se je jel razvijati. Tam spredaj je stal nosilec križa, njemu na vsaki strani dva uniformirana pogrebca. K tej trojici pristopila dva možakarja v navadni črni